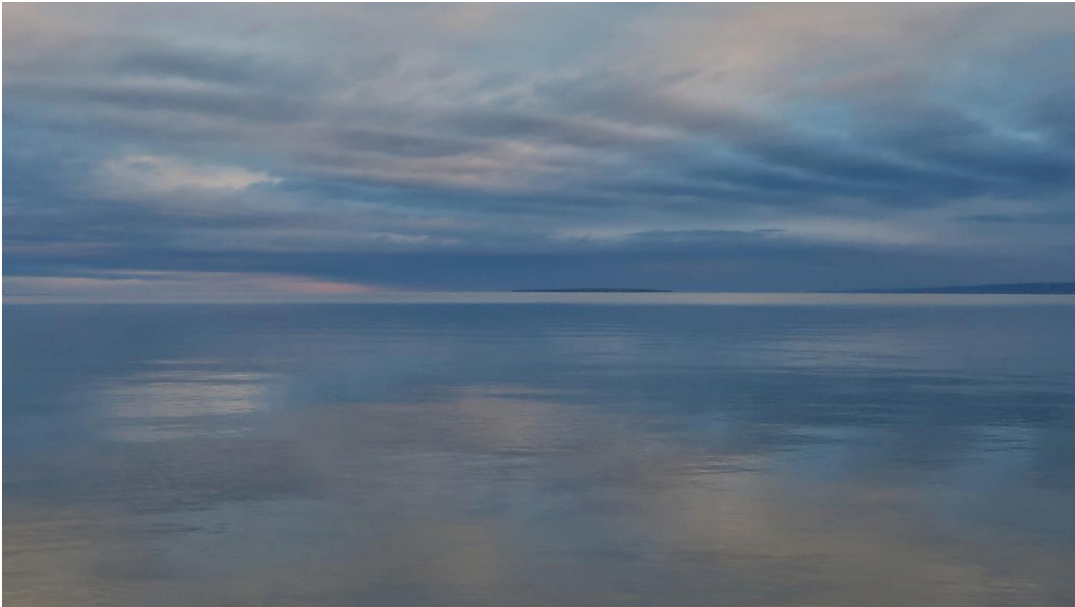


## Historien om Domsand.



Låt mig börja med en bild på Vättern, tagen från Domsand, som varit och är samma i tusen år! En djup långsmal insjö, 88 m över havet. Från syd till norr, 140 km. Med ett största djup på 128 m. Ur sjön hämtas bra dricksvatten för över 250 000 människor. I norra sjön finns en skärgård. Här i den södra sjön endast en ö, blånande Visingsö!



**Domneån 1919!** Ån har sitt flöde i Dummemosse. Efter ca 10 km når den Vättern. Med sitt meandrande lopp ut mot Vättern, berättar den om istidens pågående påverkan på vår bygd. Genom att studera åns torvlager och de geologiska bildningarna kring ån berättar det om inlandsisens avsmältning och landskapets utveckling de senaste 10 000 åren. Därför är ån uppströms hamnbassängen, nu ett naturreservat.



Domneån har i historisk tid, alltid varit en gräns. Under vikingatid mellan Västra Götaland och Tveta härad, ett av de 11 små hövdingadömen vid Vätterns södra strand, som under 1200-talet fick samlingsnamnet Småland. Dessa små folkländer lever kvar i begreppet Härad.

Domneån blev och är även en kyrkans gräns, mellan Skara stift, grundat år 1014 och nu Växjö stift, grundat 1163. Nu är ån en fortsatt gräns mellan Småland och Västergötland samt Habo och Jönköpings kommuner. Biskop Fredrik Växjö stift & Biskop Åke Skara stift, vid Fiskebäcks kapell vid invigningen av; Norra St. Sigfridsleden, 2022-03-30.



Stranden i Domsand blev en känd lastageplats för vikingatidens båtar. Från forntid fram till 1950-tal var Vättern en viktig transport och kommunikationsled! Sedan dess har lastageplatsen knytning till sjöfarten på Vättern. Den urgamla landsvägen gick över stranden, det underlättade för transporter. Domneån fungerade som en skyddad plats för lokalbefolkningens små fiskesnipor.



Det äldsta belägget för detta, - är sägnen om Fiskebäcks kyrka;



*"Det var en förnäm dam som färdades i båt över Vättern.  
Det blåste upp och båten kom i sjönöd. Kvinnan räddades i land vid Domsands strand.  
Ett stycke väg, upp på den gamla hålvägen, lät hon i tacksamhet bygga en kyrka."*

Om man vill tro på sägnen, - Vem var hon?



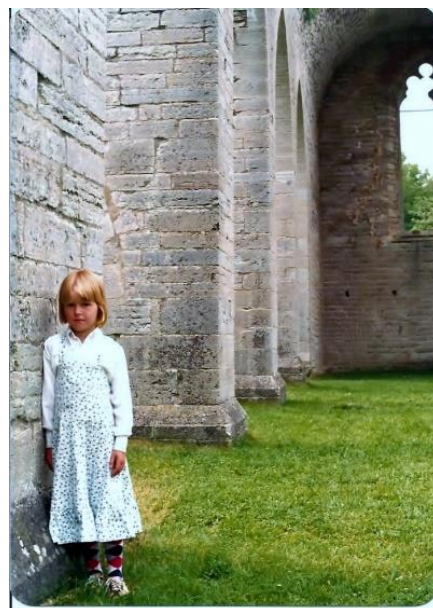
Påve Leon IX

Tillåt mig att spekulera! Kan det ha varit Olof Skötkonungs svärdotter, den avsatta och år 1049 av påven bannlysta drottningen av Danmark Gunhild Anundsdotter? Äktenskapet upplöstes på grund av för nära blodsband. Som bannlyst på väg hem till Gudhem, var det bäst att förbli anonym.

Skara Stifts historiska sällskap jobbar med frågan. Fiskebäcks kyrkas dopfunt är från 1100-talet. Så märklig att den förvaras på Västergötlands museum i Skara.

Ulvhild Håkansdotter, gift med Kung Sverker den äldre, medverkade till att den kristna läran fick fäste i Östergötland. Sverker upplät mark i Alvastra för de franska cisterciensermunkarna som där byggde upp sitt kloster 1143.

För att förse klostret med virke och andra förnödenheter, fick munkarna även ett stycke mark strax norr om Domsand, en "grangie", som snart 900 år senare fortfarande benämns Munkaskog. Jag utgår ifrån att stranden i Domsand även då fungerade som lämplig plats att stapla virke i väntan på båttransport till Hästholmen och Alvastra.



Julia i Alvastra klosterruin



Åren 1570 till 1680, var Domneån även Grevskapet Visingsborgs södra gräns. Greve Per Brahes "Hauptman" Julius Lantzenfelt hade gården Stora Kärr i Habo som förläning. För att inspektera grevskapetets domäner stod storbåten uppdragen på stranden i Domsand. Hauptman Lantzenfelt ligger begravd på den urgamla kyrkogården, bakom nuvarande Fiskebäcks kapell. Hålvägen både från Västergötland och Tveta härad gick ner till vadstället vid Domneåns os i Vättern. Sedermera en landsväg som förband Jönköping med orterna i Västergötland.



När den första bron byggdes här vid Domneåns os, vet vi inte. Men **DOMNEBRO** finns markerad på en karta från 1600-talet. Bild på bron 1922.



Samma plats, sommaren 2023.



På den vägen färdades naturforskaren Johan Abraham Gyllenhaal på väg norr ut. Han färdas med häst och vagn genom Backamo skogen ner till Domsand 1773. När han åker över Domnebro, ser han utanför stranden; ” en skuta som låg till ankar i sjön"



När Gyllenhaal stannar till på Domnebro, beskriver han ett segelfartyg som lossar sin last. Lasten skulle transporteras landsvägen till Borås.

Ryfors bruk i Mullsjö grundades år 1742. Där anlades en masugn, sedan en plåthammare. Tillverkning av stångjärn inleddes När järnbruk och masugnen på Sättersfors och Ryfors var i sin fulla verksamhet begagnades Domsands lastageplats i stor utsträckning för avlastning av malm från Närke och utlastning av järn. På stranden fanns särskilda varubodar och även en lastbrygga ute i sjön. Först när järnvägen kom till Mullsjö upphörde deras transporter från bryggan i Domsand. Rester av stenbryggan finns kvar ute i vattnet i nordvästra delen av badstranden.



Någon gång går kanalångaren in till Dumesand och tar last. Här massaved till Lilla Edet.

Knut Björlingssons bild 1924

Lars-Uno Isaksson har berättat för mig om sin barndom i Domsand. Här såg han sjömän som via en flatbottnad eka, skyfflade sjösand i segelskutor som skeppade sanden till Rosendala brygga och gjuteriet på Huskvarna AB samt gjuteriet på Jönköpings Mekaniska Werkstad JMW i Jönköping.





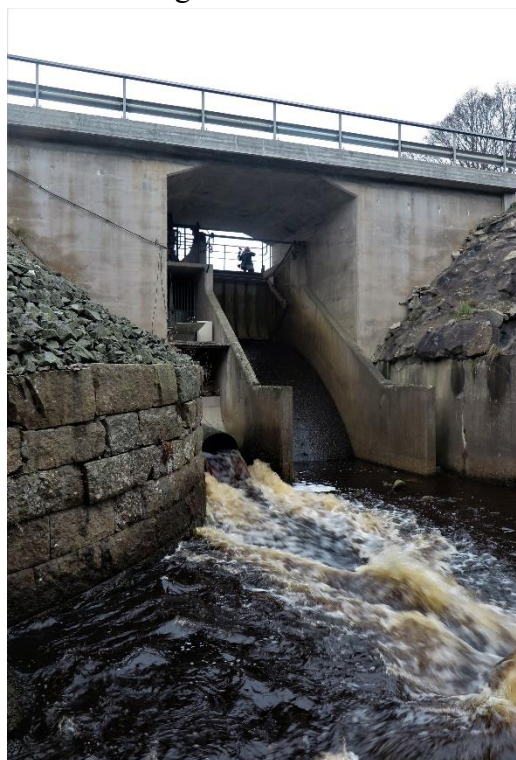
Rune Carlsson-Grens nu 90 år, berättar för mig om sin far som körde lastbil. Fadern berättade för sin son att det var hemskt att köra över stranden och Domnebro vintertid. Domnebro revs 1930. Vättern hade kommit allt för nära. Landsvägen flyttades ca 800 meter uppströms Domneån. Nu en G/C-väg, ersatt av Rv 195.

#### **Domneån som hamn.**

Sedan urminnes tider fungerade Domneåns mynning som en skyddande förtöjning för små fiskesnipor. I min barndom var åns nedre lopp kantad av provisoriska bryggor, som man nådde via utlagda spångar genom kärrmarken som kantade den slingrande ån. Domneåns vatten är brunt och betydligt varmare än Vätterns vatten. Där lärde jag mig att simma.

#### **Vattendomen.**

I början av 1960-talet var båtägaren Jan Graab chef för Domneåns Kraft AB. Företaget ägde tre kraftstationer i Domneån; Klerebo, Hulebo och Aledal. För att få en jämn vattentillgång till de tre kraftstationerna regleras Domneåns flöde i Risbrodammen och Klerebodammen.



Risbrodammens dammfäste.

Under 1960-talet var eltaxan betydligt billigare nattetid än dagtid.

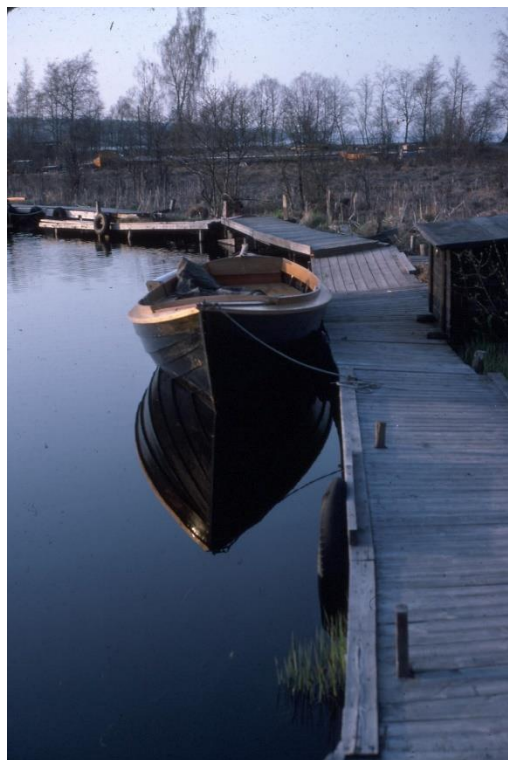
Om man nattetid kunde pumpa Vätternvatten upp till Klerebodammen, skulle Domneåns kraft AB kunna leverera mer elektrisk ström på dagtid, framför allt under den torra sommaren. Domneåns kraft räknade och såg en framtida vinst!

Jan Graab, såg också möjligheten att vid muddringen för tänkt rördragning, också skapa en bättre djupare hamn i Domneåns os.

Båtgarna i Domneåns slingrande utlopp i Vättern kallades till ett möte för att bilda ett båtsällskap. På detta konstituerade möte 1965, i Centrumbaren i Bankeryd, beslutades att bilda

### **Domsands Båtsällskap.**

Einer Linholms snipa



Jan Graab blev sällskapets första ordförande. En av fiskarna med egen båt i Domneån var Göran Wetterbrandt. Göran hade fotografiskt minne, kände alla med namn, adresser och tfn. Göran blev kassör.

Målet för den nybildade styrelsen var att tillvarata de enastående möjligheterna till en vacker och skyddad småbåtshamn. Domneåns Kraft AB tillsammans med dåvarande Bankeryds kommun ansöktes om rätt att muddra Domneåns nedre lopp hos domstolen i Växjö. Domstolen formulerade sin "Vattendom" och 1968 beviljades muddringen för en småbåtshamn med ett medeldjup på 2,25 m, samt en uppläggningsplats. Priset för elektricitet var och är rörligt. Graabs kalkyl blev osäker, rör dragningen annullerades.





Innan Vattendomenen löpte ut, påbörjade Domsands Båtsällskap 1975 i egen regi att muddra för en hamn. För initiativet till denna vår hamn blev Jan Graab sällskapets hedersmedlem! I Jönköping stängde man kanalen in i Munksjön. Där blev fasta broar över kanalen. Då blev det akut brist på båtplatser i Södra Vätterbygden.

Muddringen av hamnbassängen utfördes av grävmaskinisten Kjell Staf i en fantastisk balanskonst ute i kärret med sin tunga grävsropa. I oset av Domneån ett parti med hård blålera, i övrigt betydligt lättare torvmassor.



Sällskapets initiativ väckte stort intresse, både negativt och positivt. De negativa rösterna tystnade snart, medan de positiva tilltog i omfattning och styrka.



Hösten 1976 flyttades Jönköpings gamla hamnkontor från sin plats vid Slottskajen, Munksjön till sin nuvarande plats. Den anrika gamla byggnaden blev bas för hamnvakten.



1977 startade den för sällskapet så viktiga ungdomsverksamhet. På bilden finns flera av dem som nu fortsatt är aktiva i Domsands Båtsällskap. Sällskapet medlemsantal hade 1978 med bred marginal passerat 700.





Söndagen den 10 juni 1978, skedde den officiella invigningen av hamnen med ett hundratal inbjudna gäster, tusentals åskådare och ett vimmel av båtar på sjön och i hamninloppet.



### **Engelskt Örlogsbesöket!**

Det är mycket sällsynt med örlogsfartyg i Vättern, men 1984 hände det:

Onsdagen den 6 juni 1984, siktades enheter ur brittiska flottan väster Visingsö. Brittiske ambassadören Sir Donald Murray flögs in till Axamo. Förbindelse-officeren Gunnar Fischer hämtade honom i svart limousin till Domsand.

Här tog ordf. P-G Oliw emot. Det gamla hamnkontoret var putsat och uppdukat med kall mat och dryck.

Ambassadörens första fråga till klubbmästaren Åsa Berntsson blev,

"Wher are the washroom?" Åsa pekade söder ut, lät förstå att det var ett fältmässigt avträde. I slänten bortom C - bryggan, ett slitet torrdass.

Glad och lättad återkom ambassadören. Berättade hur fint han tyckte sällskapet ordnat allt.

Kände väl sin kollega Leif Leifland, svensk ambassadör i London, som då hade sin bror Björn verksam på penselfabriken Perfect i Bankeryd. Cocktail i hamnkontoret.

Fyra landstigningsbåtar i bredd kl. 10.30. En av dem angjorde pirhuvudet. Frisk nordost med fin sjöhävning Ambassadören med följe och press embarkerade fartyget och lämnade Domsand kl 11.10. På akterdäck small champagnekorkar.



Enheterna försvann bakom Tjyvanabbe kl. 11.25. Svenskt jaktflyg, på låg höjd, uppvaktade med överflygning. **Jönköpings stad firade 700 år.**

Efter besöket, hade någon skrivit på insidan dassdörren.

***"Thank You for a good Shit!"  
Donald Murray  
The Queens ambassador.***

1986 byggdes detta klubbhus som granne till badplatsen. Bygglov beviljades av Habo kommun, som på det sättet löste sin skyldighet att hålla med offentliga toaletter till Domsands Allmänna Badplats.





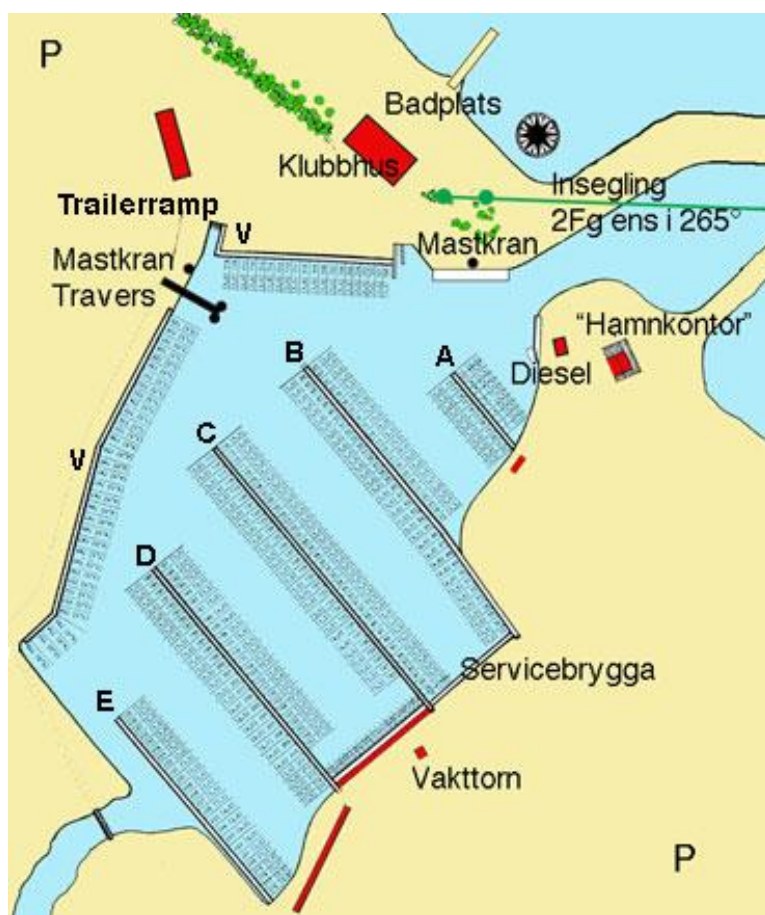
1987 byggde vi utflyktshamnen Fingalshamn på andra sidan sjön, nedanför Vätterleden Hotell & Restaurang. En härlig plats!



Vi byggde en travers 1995, som kan lyfta upp båtar med en max vikt på 8 ton. Här arbetar medlemmar med de nya flytbryggorna, som sakta ersätter de gamla fasta träbryggorna.



I hamnbassängen finns nu över 300 båtplatser.



### OS i Sydney 2000

Domsands Båtsällskap har aldrig haft ambitionen att bli en elit club. Miljön vid Vättern, samt hjärtligt lekmanas stöd, bidrog till att vår ungdomsverksamhet resulterade i fyra OS-deltagare som alla hade haft Domsand som sin idrottsliga vagga.

Simon Dahl & Björn Berg började spela Beachvolley på stranden i Domsand. Anders Gustavsson seglade Optimist och gick så småningom över till Kanot. Bröderna Wilhelm och Karl Suneson sporrade varandra till sådan framgång, att de fick representera Sverige i Laser. Karl som seglare och Wilhelm som hans coach.



Domsands Flagga vid Operahuset Sydney

### JSM 2006

Domsands Båtsällskap tillsammans med Rådasjöns Segelsällskap arrangerar junior SM för Optimist, E-jolle, Laser Radial, Zoom8, 420, Mirror, Triss, RS Feva och 29er. Under 6 dagar genomfördes seglingarna på Vättern, på fyra olika banor, med 450 deltagande seglare. Sliplängans verkstad blev en mycket uppskattad servering för de hungriga seglarna. 170 funktionärer såg till så att JSM 2006 blev en mycket lyckad regatta!



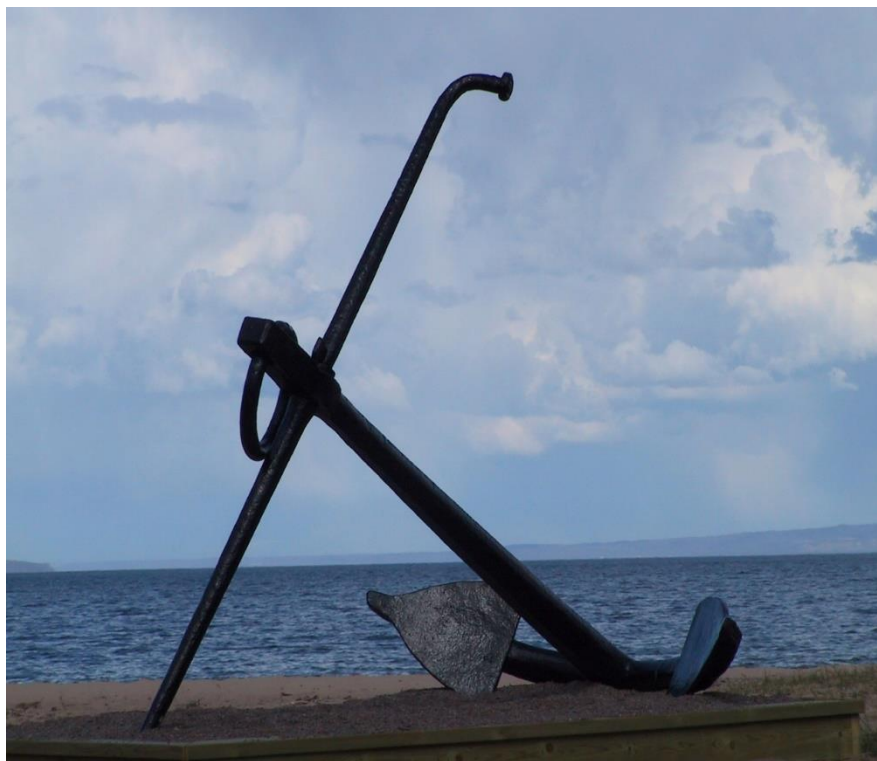
Hamnplanen full av jollar!



Så även den gamla lastageplatsen/badplatsen



De dagarna kom badplatsen på Bankeryd sidan till sin rätt.



Låt mig avsluta med det gamla Stockankaret från Karlskrona Örlogsbas.

Det signalerar Tro Hopp och Kärlek!

Tro-på framtiden för Domsand.

Hopp- för Vättern och att Domsands Båtsällskap får fortsätta vara ett ideellt båtsällskap.

Kärlek- till sjön av framtida generationer båtfolk.

Klas-Peter Suneson 2023-10-17